

احکام عزاداری مطابق با فتوای آیت الله صافی گلپایگانی

کیفیت عزاداری

س) حکم چاک زدن گریبان و بر سر و صورت زدن در مصیبت امام حسین علیه السلام چیست؟

ج) بر سر و صورت زدن و گریبان چاک زدن در مصیبت آن بزرگوار مانعی ندارد.

س) برخی در جلسات سینه زنی و عزاداری معصومین علیه السلام در حال عزاداری صورت خود را خراش انداخته و به صورتشان خون جاری می شود؛ عزاداری به این شکل چه حکمی دارد؟

ج) معلوم نیست که این کارها به عنوان ابراز شدت تألم بر مصائب اهل بیت علیهم السلام و عزاداری برای آن بزرگواران وهن باشد؛ بلی اگر موجب ضرر معتنی به شود جائز نیست.

س) بعضی عزاداران به خود گل می مالند و یا اینکه با پای برهنه راه می روند. این نحوه عزاداری چه حکمی دارد؟

ج) این گونه امور که در محلی طبق مرسوم آن محل بوسیله آن اظهار حزن و عزا نسبت به سالار شهیدان علیه السلام بنمایند چنانچه ضرر معتد به برای جسم و جان نداشته باشد مانعی ندارد.

س) سینه زنی به صورتی که دور می چرخند و جست و خیز دارند، چه حکمی دارد؟

ج) اشکال ندارد ولی مواظب باشید وقار عزاداری مخدوش نشود.

س) آیا سینه زنی به صورتی که از کمر به بالا برهنه شوند، در عزاداری سیدالشهدا علیه السلام جائز است؟

ج) اگر مستلزم نگاه نامحرم نباشد اشکال ندارد.

س) سینه زنی، زنجیر زنی و یا به سر و صورت کوبیدن در خلال عزاداری، به طوری که موجب صدمه، مثلاً مجروح شدن و یا سرخ شدن می شود، چه حکمی دارد؟

ج) اگر صدمه معتد به نباشد اشکال ندارد.

س) در مراسم سینه زدن، در آوردن لباس در صورتی که معرض تحریک باشد چه حکمی دارد؟

ج) اگر معرض تحریک باشد اشکال دارد و بهتر است با لباس عزاداری شود.

س) در مراسم عزاداری ائمه معصومین علیهم السلام سینه زدن یا چنگ زدن به صورت به طریقی که خون بیاید چه حکمی دارد؟

ج) عزاداری بر آن بزرگواران به هر نحوی که موجب ضرر معتدّ به به بدن نباشد و مشتمل بر خلاف شرع از هر جهت نباشد مطلوب است.

س) «هروله» در جلسات عزاداری چه صورتی دارد و حال آن که مظنه هتک عزاداری و لوث شدن آن و پایین آمدن حزن و تأثر عزاداران بسیاری است؛ لطفاً علاوه بر جواب قاعده و نصیحتی راجع به عزاداری عنایت بفرمایید؟

ج) گاه می شود که اشخاص مصیبت زده از شدت تأثر از جا بر می خیزند و می روند و می آیند و خود را می زنند و فریاد می کنند؛ اگر کسی در مصیبت حضرت سید الشهدا سلام الله علیه که اعظم مصائب است واقعاً چنین حالی پیدا کند یا مثل تباهی چنین حالی را دارد نمی توان این حالات را اهانت دانست. در این موارد سلیقه ها مختلف است؛ بحسب ازمنه و امکانه فرق پیدا می کند و عرف عام را باید ملاک دانست. آنچه لازم است این است که همه بر حفظ و شکوه و عظمت و حقیقت و وقار قدس و ملکوتی این برنامه و نشان دادن کمال حزن و اندوه خود اهتمام نمایند. خداوند تأیید فرماید.

س) نظرتان راجع به اینکه به هنگام عزاداری و سینه زدن بعضی به نیت اینکه در موسم حج هستند و یا اینکه با یاد حضرت زینب سلام الله علیها که در حال هروله بود، هروله می کنند و سینه می زنند را بیان فرمایید؟

ج) نیت اینکه در موسم حج هستیم و هروله می کنیم صحیح نیست ولی به عنوان شدت تأثر و ناراحتی از آن مصائب عظمی اشکال ندارد.

س) در برخی از جلسات مذهبی و عزاداری برای اظهار نهایت تذلل در برابر اهل بیت علیهم السلام عده ای صدای حیوانات مانند سگ از خود در می آورند. حکم شرعی آن را بیان فرمایید؟

ج) چون در انظار بعضی موهن است سزاوار است اظهار ارادت و ولایت خود را در صورت های جالب و تحسین آمیز انجام دهید.

س) تشکیل هیأت در کوی و خیابانی که اهالی آن به شعائر دینی مقید نبوده، بلکه سینه زنی و نظائر آن نزد ایشان، کاری عجیب و غریب می‌نماید و احیاناً باعث تمسخر مجالس عزاداری و یا هتک حرمت می‌شود، چه حکمی دارد؟

ج) باید در مسجد و حسینیه واقع در محل‌های مذکور هیئت و مجالس مذهبی به صورت شایسته تشکیل شود و از وعاظ و علمای با فضل جهت اداره مجلس دعوت بشود که آنها دین مبین اسلام را آن چنان که هست برای مستمعین بیان کنند؛ در این صورت گمان نمی‌رود باعث تمسخر بشود؛ مضافاً بر اینکه در تبلیغ دین، به تمسخر یک عده جاهل و نادان نباید اعتنا کرد.

آیین‌ها و نمادهای عزاداری

س) در مراسم عاشورا مراسمی چون علم‌گردانی، چهل چراغ کشی و نخل گردانی چه حکمی دارند؟
ج) مانع ندارد.

س) استفاده از علم چه صورتی دارد؟

ج) در مراسم عزاداری سالار شهیدان حضرت ابی عبد الله الحسین علیه‌السلام استفاده از علم که تعظیم شعائر محسوب می‌شود به شرط اینکه مشتمل بر مجسمه ذیروح که حرام است نباشد، اشکال ندارد؛ بلکه مطلوب است.

س) در ایام عاشورا ضریح مانندی به نام نخل را به اسم و رسم عزاداری ملبس به البسه و اقمشه فاخره می‌کنند ، با عنایت به فتوای مرحوم حضرت آیت الله العظمی بروجردی که فرموده‌اند: «عزاداری در ایام عاشورا برحسب متعارف بلاد مختلف است و آنچه در هر بلدی مصداق عزاداری است مانعی ندارد.» نظر حضرتعالی در این باره چیست؟

ج) آنچه استاد عظیم الشان ما اعلی الله مقامه در پاسخ سؤال مذکور فرموده‌اند مورد تأیید اینجانب است.

س) آیا شمع روشن کردن در شام غریبان سیدالشهداء علیه‌السلام را بلا اشکال می‌دانید؟ آیا از مصادیق بدعت نمی‌باشد؟

ج) اشکال ندارد.

س) در بعضی از مراسم‌ها، شبیه‌سازی انجام می‌شود، مثل درست کردن قبر مطهر حضرت زهرا سلام الله علیها و تابوت حضرت رقیه سلام الله علیها، حکم آن چیست؟

ج) اشکال ندارد.

س) نظرتان راجع به تعزیه خوانی چیست؟

ج) تعزیه و شبیه خوانی اگر مشتمل بر آلات لهو از قبیل طبل و شیپور و صنج نباشد و اشعار دروغ و غنا نخوانند و مرد، لباس زنان را نپوشد اشکال ندارد.

س) بعضی افراد در تعزیه نقش امام معصوم علیه‌السلام یا نقش شخصیت‌هایی مثل حضرت عباس علیه‌السلام را اجرا می‌کنند و حال آنکه صاحب سابقه درخشانی نیستند و فقط به جهت اینکه خوب برنامه اجرا می‌کنند آن نقش را به عهده می‌گیرند نظر مبارک را بیان نمایید.

ج) درخشان بودن سابقه تعزیه خوان شرط نیست ولی اگر سوء سابقه خصوصاً سوء حال فعلی عرفاً توهین باشد نباید آن اشخاص، مجری باشند. اصولاً مناسب است عزاداری حضرات ائمه طاهرین علیهم‌السلام به صورت مجلس روضه‌خوانی برگزار شود تا سخنرانان عالم و وعاظ و روضه‌خوان‌های متعهد ضمن ذکر مصائب آن بزرگواران با ذکر فضائل و مناقب و تاریخ زندگی ایشان و بیان احادیث و احکام و تبلیغ معارف اسلام و دفع بدع و شبهات، مردم را آگاه و به مکتب اهل بیت علیهم‌السلام هدایت و ارشاد نمایند.

س) اخیراً مطرح می‌شود که مجالس عزاداری خصوصاً عزای سید الشهداء علیه‌السلام از صورت سنتی و روضه خوانی و استماع آن خارج بشود و به صورت نمایشی و تئاتری تبدیل گردد، بلکه به این مطلب اصرار می‌ورزند. نظر مبارکتان را بیان فرمایید.

ج) اقامه عزای آن بزرگوار باید با ذکر مصائب از کتب صحیحه معتبره توسط ذاکرین و علمای محترم با حفظ شئون اهل بیت علیهم‌السلام باشد و به صورت تئاتر در آوردن معمولاً خالی از لوازم فاسده و غیر شرعی نیست.

س) حکم خرید، فروش، چاپ، تولید و یا استفاده از عکس‌ها و پوسترهایی که از چهره ائمه معصومین علیهم‌السلام تهیه شده است، چگونه است؟

ج) عکس‌ها و پوستره‌های مذکور، مستند صحیحی ندارند؛ خوب است از این عمل خودداری شود.

آداب و اخلاق عزاداری

س) اگر شخصی در حین عزاداری برای خودنمایی بلند بلند گریه کند و یا خیلی سنگین زنجیر و یا سینه بزند، آیا ریا کرده و عزاداری او باطل است؟ اگر به قصد گریانیدن دیگران باشد، چگونه است؟

ج) ریا در هیچ عملی صحیح نیست ولی تباکی به نحو عزاداری و به قصد تعظیم امر شعائر، ریا نیست.

س) گاهی در مجالس عزاداری سالار شهیدان علیه‌السلام، که پر جمعیت نیز می‌باشند، دیده شده که خادمین و نوکران ابی عبدالله علیه‌السلام رفتار ناشایستی با عزاداران دارند، (مثل فریاد زدن، هل دادن و غیره) این کارها از حیث شرعی چه حکمی دارد؟

ج) باید با عزاداران و مستمعین با ادب رفتار و با احترام پذیرایی شود.

س) آیا رضایت پدر و مادر در رفتن به مجالس عزای سید الشهداء علیه‌السلام واجب است؟ و بدون رضایت ایشان می‌توان در این مجالس شرکت کرد؟

ج) موارد، مختلف است.

س) حکم شوخی و خنده در ماه محرم خصوصاً روز عاشورا چیست؟

ج) صحیح نیست.

س) راه اندازی دسته‌های عزاداری در کوچه و خیابان که باعث ترافیک می‌شود، چه حکمی دارد؟

ج) در حد متعارف ایام عزاداری اشکال ندارد.

س) بعضی عزاداری‌ها و هیئات به صورت چادر و خیمه در کوی و خیابان بر پا می‌شود و برخی از همسایگان به این کار، رضایت ندارند، و اقامه مجلس به این شکل و شرکت در آن چه حکمی دارد؟

ج) این مراسم را به نحوی برگزار کنند که موجب زحمت عابرین و همسایگان نشود.

س) ایجاد سر و صدا، کم یا زیاد، در هنگام عزاداری، در صورتی که از رضایت همسایگان بی اطلاع هستیم، چه حکمی دارد؟ (آیا رضایت تک تک همسایه‌ها کافی است یا اغلب ایشان)؟
ج) عزت و شأن این برنامه خود مقتضی است که مزاحمت فراهم نشود.

س) عزاداری در نیمه شب که موجب برهم زدن آسایش و خواب مردم می‌شود از نظر شرعی چه حکمی دارد؟
ج) به طور کلی مزاحمت و آزار اشخاص چه در خواب باشند چه در بیداری جائز نیست؛ این مراسم باید در حد معمول و متعارف انجام شود. و در بعض موارد مثل شب عاشورا، صدق اذیت نمی‌کند.

س) آیا این که مؤسس یک مجلس عزای امام حسین علیه‌السلام بخواهد این مراسم، جمعیت بیشتری داشته باشد، صحیح است؟

ج) مجالس مذکور هرچه باشکوه‌تر و پر جمعیت‌تر باشد اثرش در قلوب بیشتر و آثار مثبتش زیادتر است و اگر به این مسئله اهمیت داده نمی‌شد دشمنان دین و مسلمانان فریب خورده و ظاهربین و غرب‌زده اصل حادثه کربلا را انکار می‌کردند.

البته همگان متوجه باشند که اجر و ثواب بسیار زیادی را که بر اقامه عزای حضرت و شرکت در مراسم آن بزرگوار است با وارد نمودن محرّمات از بین نبرند، و از هر چیزی که موجب وهن مذهب و وهن مراسم سوگواری می‌گردد باید اجتناب شود.

س) گاهی ایام سوگواری حضرت ابا عبدالله الحسین علیه‌السلام با بعضی از مناسبت‌ها مثل نوروز تقارن پیدا می‌کند، نظر مبارکتان را در مورد برگزاری مراسم این گونه مناسبت‌ها در زمان عزای حسینی بیان فرمایید.

ج) واضح است که مؤمنین و محبین اهل بیت علیهم‌السلام در ایام محرم و صفر از برگزاری مراسم و تظاهر به اعمالی که مناسب شأن محبّ اهل بیت سلام الله علیهم نباشد خودداری می‌نمایند و مراسم و سیره سوگواری را حفظ می‌نمایند.

نماز و عزاداری

س) وظیفه کسی که مردّد است امور عزاداری را تا دیر وقت انجام دهد یا مراقبت بر قضا نشدن نماز صبح کند چیست؟

ج) مراقبت بر قضا نشدن نماز، واجب است.

س) اگر کسی نماز نخواند و روزه نگیرد و برای امام حسین علیه السلام احسان کند و سینه و زنجیر بزند و گریه کند و نیز کسی که خمس و زکات مالش را ندهد، آیا می تواند از این مال در راه امام حسین علیه السلام احسان کند؟ آیا اجر و ثوابی بر این شخص است؟

ج) نماز و روزه واجب است ولی عزاداری و گریه بر امام حسین علیه السلام مستحب است. انسان باید نماز بخواند و روزه هم بگیرد و عزاداری هم بکند و پولی که متعلق خمس شده واجب است اول، خمس آن ادا شود آن گاه در راه امام حسین علیه السلام و کار خیر دیگر مصرف شود و مصرف نمودن پولی که خمس به آن تعلق گرفته قبل از ادای خمس در هر کاری اگرچه خیر باشد حرام است.

س) در ظهر عاشورا عزاداران برای شور و اظهار حزن، آماده می شوند و از طرفی وقت نماز ظهر می شود؛ وظیفه مؤمنین چیست؟

ج) در این موارد باید جمع بین اغراض و کسب فضائل نمود؛ هم برنامه ای را که به صورت عزاداری برای حضرت سید الشهداء علیه السلام انجام می شود، انجام دهید و هم نماز ظهر را در اول وقت بجا آورید.

عزاداری بانوان

س) آیا گریه کردن زن ها با صدای بلند در مجالس عزای ائمه اطهار علیهم السلام بخصوص حضرت سید الشهداء علیه السلام با توجه به حضور مردان نامحرم در مجلس مذکور جایز است.

ج) اشکال ندارد.

س) ایستادن و نگاه خانم ها به مردانی که در خیابان مشغول عزاداری هستند، چه حکمی دارد؟ و مسئولیت دست اندرکاران هیئت در این مورد چه مقدار است؟

ج) نگاه کردن خانم‌ها به بدن مردان نامحرم جایز نیست.

س) راه رفتن خانم‌ها در عقب دسته های عزاداری چه حکمی دارد؟

ج) اگر مستلزم ارتکاب معصیت نباشد اشکال ندارد.

سخنرانان و مداحان مجلس عزاداری

س) نظر حضرتعالی در مورد مدّاحی چیست؟ و یک مدّاح اهل بیت علیهم السلام چه خصوصیات باید داشته باشد؟

ج) مدّاحی اهل بیت عصمت و طهارت سلام الله علیهم اجمعین چنانچه برای خدا باشد عبادت است و اجر عظیم دارد و به همین جهت مداح باید اهل تقوا و مقید باشد اشعاری که می‌خواند خلاف واقع و دروغ نباشد و این عبادات را تا می‌تواند به قصد قربت انجام دهد تا از ثنوبات آن برخوردار شود هر چند گرفتن مزد در برابر آن اشکال ندارد.

س) بعضی از مداحان به گونه‌ای ذکر حسین حسین می‌گویند که موجب شور و هیجان می‌گردد و همراه با سینه زدن و گریه کردن، جست و خیزی در جمعیت، ایجاد می‌شود. آیا این کار صحیح است؟
ج) اگر نوحه خوانی و مداحی به صورت غنا باشد حرام است.

س) آیا مداحی که با ریتم موسیقی و به صورت غنا خوانده شود حرام است؟

ج) بلی؛ حرام است.

س) آیا دریافت وجه توسط مدّاح و سخنران در عوض مداحی و سخنرانی در مجالس عزاداری سیدالشهداء علیه‌السلام جائز است؟

ج) جائز است.

س) مداحان در اثنای دعای کمیل و ندبه و زیارت عاشورا، اشعار یا روضه می‌خوانند، این کار چه حکمی دارد؟

ج) بهتر است دعاهای وارده را بدون این که در اثنای آنها شعر و یا چیز دیگری خوانده شود بخوانند ولی خواندن روضه صحیح در بعضی مواضعی که مناسب دعاست اشکال شرعی ندارد؛ بلی اگر طوری در این کار، افراط شود که از صورت دعا خواندن خارج شود معلوم نیست ثواب آن دعا را داشته باشد.

منابع روایی عزاداری

س) آیا کتاب روضه الشهداء مرحوم ملا حسین کاشفی و اسرار الشهاده ملا آقای دربندی دارای گزارش‌های تحریف شده از واقعه کربلاست؟

ج) ما حق نداریم نویسندگان دو کتاب مذکور را متهم به تحریف حادثه کربلا کنیم؛ نسبت به مطالبی که در آنها درج شده آنچه که محتمل الوقوع است و دلیلی بر عدم آن نباشد نمی‌توان انکار کرد و نویسنده را رمی به دروغ نویسی کرد و آنچه که بر حسب دلیل، مقطوع العدم باشد نباید نقل شود.

س) مقاتل معتبر اعم از فارسی و عربی از نظر حضرتعالی کدام‌اند؟

ج) از کتبی که در این زمینه مرحوم محدث آقای حاج شیخ عباس قمی تألیف نموده‌اند استفاده نمایید.

س) خواندن روضه بی‌اساس، یا مشکوک توسط مدّاح و یا سخنران، چه حکمی دارد؟

ج) خواندن روضه بی‌اساس جائز نیست و خواندن چیزی که احتمال صحت آن را می‌دهد اگر به صورت احتمال باشد اشکال ندارد.

س) اگر روضه بی‌اساس خوانده شد ما چه وظیفه‌ای داریم؟

ج) اگر دروغی از ذاکرین بشنوید بر حسب وظیفه شرعی باید به عنوان نهی از منکر به خود گوینده تذکر دهید و همه مکلفین این وظیفه را دارند.

اموال مربوط به اقامه عزا

س) اگر برای برپایی هیأت، بنا به فرض از مالی استفاده شود که صاحب آن راضی نیست، اقامه و شرکت در آن مجلس چگونه است؟ و در صورت عدم اطلاع از رضایت صاحب مال، حکم مسئله چیست؟

ج) اگر عین مالی که صاحبش راضی نیست مورد استفاده قرار گیرد تصرف در آن حرام است و ضمان دارد.

س) آیا وجوهی را که برای منظوری خاص در عزاداری هدیه شده است می‌توان در موارد دیگری غیر از آن، در عزاداری مصرف نمود؟ (مثل پولی که برای غذا و اطعام داده شده ولی به مصرف خرید لوازم برسد)
ج) صرف وجوهی که مصرفشان مورد خاص است در غیر آن مورد جائز نیست و موجب ضمان است.

س) حکم استفاده شخصی از وسایل و لوازمی که بدون خواندن صیغه وقف، فقط به منظور استفاده در عزاداری سیدالشهداء علیه‌السلام تهیه شده است چگونه است؟ و در صورتی که کسی چندین بار جاهلاً این کار را می‌کرده وظیفه اش چیست؟

ج) استفاده شخصی از وسائل مذکور جایز نیست و کسی که استفاده شخصی نموده باید توبه کند و در برخی موارد، موجب ضمان است.

س) آیا اطعام و نذری را که برای ظهر عاشورا در نظر گرفته شده می‌توان در روزهای دیگر محرم، انجام داد؟
ج) در فرض سؤال نمی‌توان اطعام و نذر مذکور را در غیر روز عاشورا انجام دهد.

س) گاهی پیشنهاد می‌شود هدایا و نذورات مربوط به عزاداری که برای روضه‌خوانی حضرت سید الشهدا علیه‌السلام تعیین می‌شود در قالب عزاداری‌های نمایشی و تئاتری مصرف شود، آیا این امر جایز است؟
ج) هدایا و نذور باید در مواردی که مورد نظر هدیه دهنده و نذر کننده است مصرف شود و به همان روش معمول سابق نه به صورت نمایش و تئاتر.

آلات موسیقی در عزاداری

س) استفاده از آلات موسیقی مثل طبل، صنج، نی، ارگ و مانند آنها در خلال عزاداری چه حکمی دارد؟
ج) جائز نیست.

س) در زمان عزاداری سالار شهیدان حسین بن علی علیهما السلام استفاده از طبل و صنج جهت هماهنگی عزاداران چه حکمی دارد؟

ج) اشکال دارد.

برگرفته از کتاب «گفتمان عاشورایی» اثر آیت الله العظمی صافی

منبع: saafi.com